

УДК 37.014.6:[37.013.83]:37.011.3-051

DOI: 10.31499/2307-4914.1(23).2021.232967

ДІАГНОСТИКА ЯКОСТІ ОТРИМАННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Холод Ірина, доцент кафедри англійської мови та методики її навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-2816-2082

E-mail: irena.the.cold@gmail.com

У статті розглянуто проблему якості отримання післядипломної педагогічної освіти слухачами курсів підвищення кваліфікації. Подано результати діагностики якості удосконалення професійних компетентностей, виявлених шляхом анкетування слухачів курсів підвищення кваліфікації факультету іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. З метою виявлення рівня організації та викладання на курсах підвищення кваліфікації у дистанційній формі, а також визначення труднощів, які виникали у них у процесі навчання, здійснювалося опитування слухачів курсів. На основі аналізу отриманих результатів опитування запропоновано пропозиції, які слухачі вважають пріоритетними для свого професійного розвитку.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, курси підвищення кваліфікації, оцінювання якості, анкетування, методична компетентність, цифрова компетентність, суб'єкт курсів підвищення кваліфікації, новітні методи навчання англійської мови, онлайн-курси.

THE DIAGNOSIS OF TEACHERS' POSTGRADUATE EDUCATION QUALITY

Kholod Iryna, Associate Professor at the Department of the English Language and Methods of its Teaching, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-2816-2082

E-mail: irena.the.cold@gmail.com

The article dwells on the problem of the quality of postgraduate pedagogical education through training courses. It presents the results of diagnostics of the quality of professional competence development, revealed by questioning the participants of advanced training courses of the Faculty of Foreign Languages of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. To identify the level of organization and teaching of online training courses, as well as to determine the difficulties that arose in their learning process, we conducted a survey of participants. Based on the analysis of the results of the survey, we made some proposals that participants consider a priority for their professional development.

The article demonstrates the experience of the Faculty of Foreign Languages in organizing postgraduate training courses. The program of the advanced training course for English teachers at the Faculty of Foreign Languages of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University concerns current Standards in the subject "The methods of teaching English". The new program recommends implementing interactive teaching approaches and technologies, creative tasks, case studies, projects into the training courses. The main components of a teacher's professional activity are aware of the

needs of learners, planning and organizing lessons, assessing the level of communicative competencies, as well as the mastering of English, methods of teaching, managing their professional development. We discussed the conditions and forms of training, content materials, some specific difficulties in organizing training courses.

Keywords: *postgraduate pedagogical education, training courses, quality assessment, questionnaires, methodological competence, digital competence, location of training courses, modern methods of teaching English, online courses.*

Переосмислення соціальної і професійної ролі вчителя української школи актуалізує необхідність підготовки та перепідготовки фахівців, адаптованих до сучасних соціокультурних умов, здатних творчо мислити; уникаючи стереотипізації, засвоювати нові професійні ролі й функції педагога, брати участь в освітніх проєктах різного рівня, витримувати конкуренцію на ринку освітніх послуг тощо.

Невпинна мобільність сучасного освітнього процесу породжує необхідність підготовки вчителя англійської мови до здатності зустрічати виклики соціального та інформаційно-комунікативного поступу. Шляхом опанування новітніх технік, підходів, форм й методів професійної діяльності на засадах інноваційно-комунікаційних освітніх технологій з урахуванням потреб педагогів, держави та глобалізованого світу учителі забезпечують надійну платформу для реалізації професійної діяльності та особистісного розвитку.

Теоретичні та методичні аспекти професійної підготовки педагогічних працівників визначено у працях таких українських учених, як Н. Бібік, О. Дубасенюк, Н. Клокар, О. Пехоти та інших. Важливість професійного удосконалення педагогічних працівників у контексті освіти дорослих доведено у науковому доробку О. Аніщенко, О. Волярської, Л. Лук'янової, Л. Хомич та інших. Методологічні засади покращення якості післядипломної педагогічної освіти висвітлено у працях А. Кузьмінського, В. Олійника, Л. Пуховської, М. Скрипник, Т. Сорочан, Т. Стеценко та інших.

Проте нами не виявлено праць, у яких би цілісно аналізувалася якість організації та проведення післядипломної освіти педагогічних працівників, як і недостатньо розкрито аспект організації та проведення післядипломної освіти педагогічних працівників на базі університету як суб'єкта підвищення кваліфікації педагогічними працівниками. Наявна практика підвищення кваліфікації педагогічних працівників спрямована переважно на обласні інститути післядипломної освіти педагогічних працівників.

Метою статті є проаналізувати досвід організації та якості проведення курсів підвищення кваліфікації англійської мови на базі факультету іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та визначити перспективи для підвищення ефективності післядипломної освіти педагогічних працівників.

Міністерство освіти і науки України вважає, що запровадження Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти, нових програм, новітніх технологій в освітній процес, вивчення іноземної мови з першого класу та другої іноземної з п'ятого класу потребує оновлення змісту та підходів до мовної та методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов у закладах вищої освіти країни відповідно до Закону України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту», зокрема статті 7 («Мова освіти») та статті 18 («Освіта дорослих»).

На тлі реформування МОН України та Британська Рада в Україні започаткували

кілька проєктів для освітніх закладів України, метою яких є впровадження позитивного міжнародного досвіду навчання англійської мови в закладах загальної середньої освіти та закладах вищої освіти. Один із зініційованих проєктів – «Шкільний вчитель нового покоління», що мав на меті вивчення сучасного стану підготовки майбутнього вчителя іноземних мов в Україні та визначення його відповідності вимогам часу; ознайомлення з відповідним досвідом закордонних університетів, а також розробку необхідних нормативних документів з метою удосконалення методичної підготовки вчителів іноземних мов.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини підтримав проєкт та створив відповідні умови для підготовки майбутнього вчителя англійської мови, покликаною зустріти вимоги нової української школи. Аби створити якісне підґрунтя для реалізації проєкту, на факультеті іноземних мов викладачі-методисти здійснювали робочі поїздки, брали участь у літніх та зимових школах, тренінгах та семінарах різного рівня впродовж 5 років.

Основним завданням курсів підвищення кваліфікації є формування методологічної та теоретичної компетентності педагогічних працівників, поглиблення їхніх соціально-гуманітарних і психолого-педагогічних знань, формування вмінь використання новітніх освітніх та інформаційно-комунікативних технологій в умовах Нової української школи.

Досліджуючи чинне законодавче забезпечення функціонування післядипломної освіти педагогічних працівників (Закони України, Постанови Міністрів, Державні стандарти освіти, Типове положення про атестацію педагогічних працівників та Накази Міністерства освіти та науки України), нами з'ясовано, що педагогічним працівникам надано право у виборі форм, видів та суб'єктів підвищення кваліфікації як в Україні, так і за кордоном. Педагогічний працівник на власний розсуд обирає конкретні форми, види та суб'єкти підвищення кваліфікації, з урахуванням самооцінки своїх компетентностей і професійних потреб [1].

Також встановлено, що чинними визнані наступні форми підвищення кваліфікації: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна (дистанційна, мережева)), а також інші форми підвищення кваліфікації, які можуть поєднуватись. Основними видами підвищення кваліфікації є: 1) навчання за програмою підвищення кваліфікації; 2) стажування; 3) участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо [1].

Варто зауважити, що в Україні впродовж багатьох років успішно проводяться семінари, майстер-класи, вебінари та навчальні онлайн-курси з англійської мови такими міжнародними організаціями, як Британська Рада (British Council Ukraine), Міжнародною асоціацією вчителів англійської мови (IATEFL), міжнародними освітньо-методичними центрами Cambridge University Press та Dinternal Education.

На нашу думку, ці організації є надійними партнерами для впровадження закордонного досвіду навчання англійської мови як іноземної, оскільки вони забезпечують постійний доступ до закордонної методичної й навчальної літератури, ресурсів тощо. Тому ми вважаємо, що внесені зміни щодо вільного вибору суб'єктів підвищення кваліфікації педагогічними працівниками є об'єктивними та раціональними, як індивідуальний вибір теми курсів підвищення кваліфікації.

Вивчаючи обсяг підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти, нами з'ясовано, що він не може бути меншим ніж 150 годин

упродовж п'яти років, при цьому обсяг щорічного підвищення кваліфікації педагогічного працівника закладу загальної середньої освіти не може бути меншим аніж 30 годин [1].

Згідно з Положенням (Положення про курси підвищення кваліфікації, затвердженого вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини 26.03.2019 року) завданнями курсів є формування методологічної та теоретичної компетентності педагогічних працівників, поглиблення їхніх соціально-гуманітарних і психолого-педагогічних знань, формування вмінь використання новітніх освітніх та інформаційно-комунікативних технологій в умовах Нової української школи [4].

Під час пілотування проєкту «Шкільний вчитель нового покоління» робоча група підготувала нову типову програму з дисципліни «Методика навчання англійської мови», яка вносить суттєві зміни до організації підготовки сучасного вчителя англійської мови. Програма пройшла успішну апробацію відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 серпня 2015 року № 871 у 2016–2019 роках у 10 університетах України, серед яких й Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Консультантами Програми виступили міжнародні експерти у галузі методики навчання англійської мови Род Болайто (Велика Британія) та Олександр Шаленко (Україна).

Програма підвищення кваліфікації вчителів націлена на формування низки компетентностей учителя XXI століття, а саме: професійно-педагогічної, соціально-громадянської, інформаційно-цифрової, мовно-комунікативної та психолого-фасилітативної компетентностей [6].

Програма підвищення кваліфікації учителів англійської мови на базі факультету іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини розроблена з нової типової Програми з дисципліни «Методика навчання англійської мови», оскільки нова Програма рекомендує ряд інтерактивних навчальних підходів та технологій, як-то навчання на основі комунікативних завдань, використання ситуаційних досліджень, групових проєктів, кейсів тощо. Основними складниками професійної діяльності вчителя є розуміння потреб учнів, планування та організація уроків, оцінювання рівня сформованості компетентності учнів, а також знання англійської мови, методики її навчання, керування власним професійним розвитком.

Тож курси підвищення кваліфікації на базі факультету реалізуються за програмою 150 годин та 30 годин. Преференції щодо вибору між цими програмами підвищення кваліфікації упродовж 2020 року були віддані 30-годинним курсам, слухачами яких стали 120 учителів англійської мови, що у порівнянні із 12 слухачами 150-годинних курсів складає співвідношення 1:10.

Слухачі курсів підвищення кваліфікації, як споживачі освітніх послуг, на нашу думку, повинні також мати можливість на оцінку якості таких послуг. Звичайно, говорячи про об'єктивність такої оцінки, зазначимо, що анкетування відбувалося анонімно та з власної волі респондентів, що засвідчує оцінку організації та надання освітніх послуг. Однак ми не стверджуємо, що результати опитування слухачів курсів є єдиним критерієм оцінювання якості курсів, проте можуть слугувати матеріалом для повноти оцінки.

Отже, для здійснення опитування слухачам курсів підвищення кваліфікації

факультету іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини було запропоновано пройти анкетування, мета якого – оцінити якісний рівень освітніх послуг, які вони отримують. У дослідженні брали участь слухачі курсів за програмою 30 годин та 150 годин.

Результат оцінювання слухачами якості організації та викладання на курсах підвищення кваліфікації склав найвищу оцінку роботи викладачів, більше того, слухачі зазначили, що, окрім удосконалення професійних компетентностей, вони отримали навички у використанні цифрових додатків Google, а також відкрили нові можливості використання Viber для організації освітнього процесу.

Щодо обрання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини серед суб'єктів підвищення кваліфікації було відзначено кілька переваг ЗВО, як-то: зручне розташування ЗВО (27 %), онлайн-реєстрація (23 %), низька вартість (17 %), варіативність тематики курсів (17 %) та дистанційна форма курсів (17 %) (див. рис. 1).

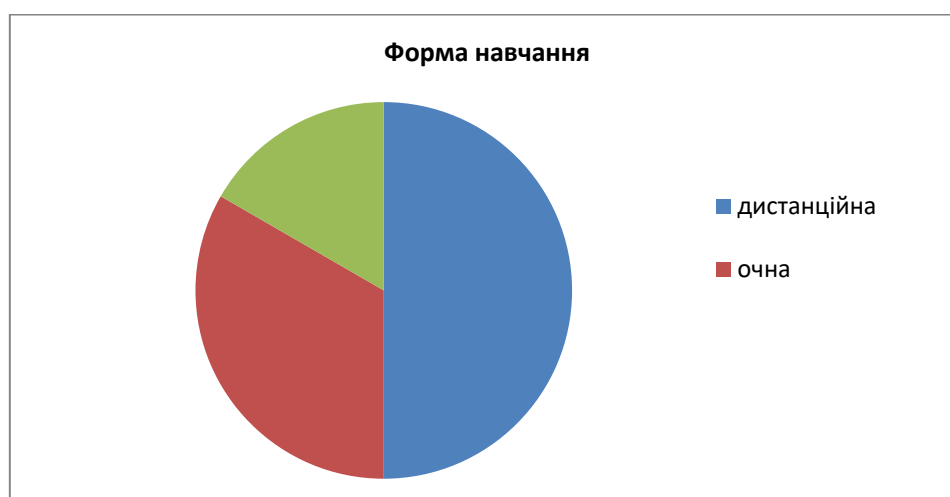
Рис. 1. Результат оцінювання переваг Уманського державного педагогічного університету як суб'єкта курсів підвищення кваліфікації.

В умовах пандемії виправданою та зручною формою роботи курсів підвищення кваліфікації визнана дистанційна. Вибір платформи для надання освітніх послуг повністю залежав від викладача, проте попередньо вивчалася можливість використання того чи іншого цифрового інструменту. Так, слухачами курсів були обрані найбільш поширені платформи серед освітян – *Google Meet*, *Google Classroom*, *Zoom*. Дистанційна форма навчання не викликала жодних проблем у 70 % респондентів, проте, як зазначили 20 % опитаних слухачів курсів, відсутність досвіду у щоденному використанні ІТ-технологій породжувала невпевненість у власній цифровій компетентності. Слухачі курсів, які проживають у сільській місцевості (10 %) зауважили певні проблеми з інтернет-зв'язком, оскільки за несприятливих погодних умов інтернет-сполучення втрачає швидкість та якість (див. рис. 2).

Рис. 2. Результат оцінювання труднощів дистанційної форми курсів підвищення кваліфікації Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Проте, незважаючи на вищезначені труднощі дистанційної форми курсів, 50 % респондентів віддають перевагу саме їй, зазначаючи, що це єдина прийнятна форма, яка дозволить реалізувати програму курсів підвищення кваліфікації без відриву від основного місця роботи. Для зручності навчання на курсах підвищення кваліфікації відбувалося у вечірній час, що вможливило успішне відвідування курсів. Проте, оцінюючи форму навчання, 35 % слухачів курсів зазначили, що віддали б перевагу очній формі, і 15 % – комбінованій (див. рис. 3). Слухачі очних курсів зазначають, що спілкування з колегами під час занять дозволяє не лише поділитися досвідом, а й поспілкуватися англійською мовою наживо, здобути певну іншомовну мовленнєву компетентність, що є надзвичайно важливим для тих учителів, які працюють у малокомплектних закладах загальної середньої освіти.

Рис. 3. Результат оцінювання форми навчання на курсах підвищення кваліфікації

Вивчаючи питання організації курсів, варто звернути увагу на вивчення умов роботи учителів, аби зуміти забезпечити продуктивну роботу курсів підвищення кваліфікації в освітянському просторі. Тож учителями було окреслено певні пропозиції щодо організації роботи курсів, а саме: збільшення годин на практичну підготовку (50 %); варіативність завдань для підсумкового контролю (23 %); можливість участі у воркшопах та майстер-класах викладачів-методистів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (20 %), інше (7 %) (див. рис. 4).

Рис. 4. Результат оцінювання пропозицій щодо організації курсів підвищення кваліфікації

Вивчаючи критерії оцінювання викладання на курсах, нами звернено увагу на необхідність створення курсів підвищення кваліфікації відповідно до потреб учителів у закладах загальної середньої освіти. Оскільки більшість учителів англійської мови в закладах загальної середньої освіти здобували методичну підготовку ще до впровадження нової типової Програми з дисципліни «Методика навчання англійської мови», виникає потреба створювати курси із формування професійної компетентності в інтерактивних навчальних підходах та технологіях, як-то навчання на основі комунікативних завдань, використання ситуаційних досліджень, групових проєктів, ІТ-технологій тощо.

Учителями була означена потреба у формуванні професійної компетентності, у розумінні психологічних особливостей учнів різного шкільного віку, роботі із дітьми з особливими освітніми потребами, плануванні та організації уроків в очній та дистанційній формі, підготовці та використанні дидактичного матеріалу, підготовці учнів до ЗНО тощо (див. рис. 5).

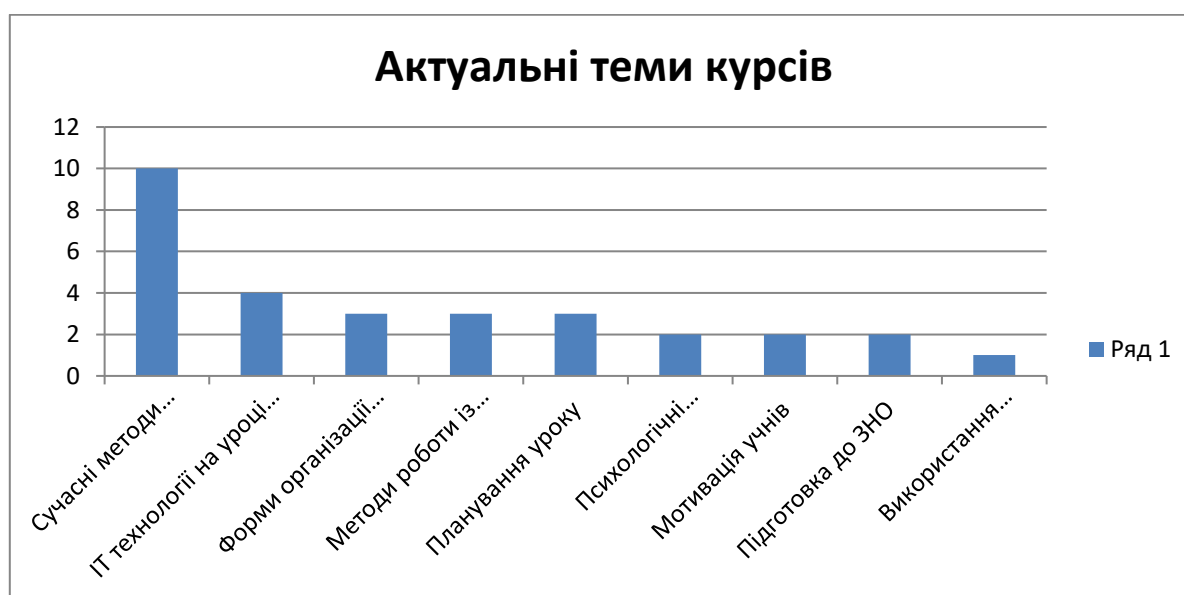

Рис. 5. Результат оцінювання актуальності тем курсів підвищення кваліфікації

Дані опитування дають змогу систематизувати певне уявлення слухачів курсів про курси підвищення кваліфікації та проаналізувати їхню роботу через призму оцінки слухачами. Загалом результати анкетування показують позитивну оцінку слухачів, які визначили досить високий рівень викладання та організації. Проте, зазначаючи перелік потреб в осучасненні методичної та цифрової компетентностей, слухачі курсів демонструють бажання поліпшити загальну якість післядипломної освіти педагогічних працівників.

Отже, проведене дослідження дає можливість цілісного огляду підвищення кваліфікації учителів англійської мови і свідчить про наявність нових викликів та потреб до вдосконалення системи післядипломної педагогічної освіти. Готовність до викликів у нинішніх конкурентних умовах та удосконалення системи післядипломної педагогічної освіти є очевидною, а для її реалізації раціонально взяти до уваги результати опитувань слухачів курсів (учителів) та створити умови для позитивних змін у цій сфері.

Перспективи подальших досліджень в означеному напрямі вбачаємо у вивченні потреб учителів англійської мови з метою підвищення якості післядипломної педагогічної освіти, перегляду умов надання освітніх послуг та шляхів розвитку ЗВО як суб'єкта курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова каб. міністрів від 21.08.2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-p#Text> (дата звернення: 11.03.2021).
2. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-konceptiyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення: 11.02.2020).
3. Концепція розвитку педагогічної освіти: Наказ № 776 МОН України, 16.07.2018. URL: <https://mon.gov.ua/>

- gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti (дата звернення: 11.03.2021).
4. Положення про курси підвищення кваліфікації (у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою) затвердженого вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Умань, 2019. URL: <https://udpu.edu.ua/documents/centers/kpk//Положення%20про%20курси%20підвищення%20кваліфікації.pdf> (дата звернення: 11.03.2021).
  5. Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти: Наказ № 36 від 15.01.2018 р. URL: <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/nakaz-mon-vid-15-01-2018-36-pro-zatverdzhennya-typovoji-osvitnoji-prohramy-orhanizatsiji-i-provedennya-pidvyschennya-kvalifikatsiji-pedahohichnyh-pratsivnykiv-zakladamy-pislyadyplomnoji-pedahohichn/> (дата звернення: 11.03.2021).
  6. Типова програма «Методика навчання англійської мови». Освітній ступінь бакалавра: Тип. програма. Івано-Франківськ : НАІР, 2020. 126 с.

REFERENCES

1. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова каб. Міністрів від 21.08.2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-p#Text> [in Ukrainian].
2. Концепція розвитку педагогічної освіти: Наказ № 776 MON України, 16.07.2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> [in Ukrainian].
3. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. (2019). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> [in Ukrainian].
4. Положення про курси підвищення кваліфікації (у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою) затвердженого вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. (2019). Умань. URL: <https://udpu.edu.ua/documents/centers/kpk//Положення%20про%20курси%20підвищення%20кваліфікації.pdf> [in Ukrainian].
5. Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти : наказ 36 від 15.01.2018 р. URL: <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/nakaz-mon-vid-15-01-2018-36-pro-zatverdzhennya-typovoji-osvitnoji-prohramy-orhanizatsiji-i-provedennya-pidvyschennya-kvalifikatsiji-pedahohichnyh-pratsivnykiv-zakladamy-pislyadyplomnoji-pedahohichn/> [in Ukrainian].
6. Типова програма «Методика навчання англійської мови». Освітній ступінь бакалавра: Тип. програма. (2020). Івано-Франківськ: НАІР [in Ukrainian].